МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ У ТИПАХ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ В ОСОБИСТИХ СТОСУНКАХ**

Виконала: студентка ІІ курсу,
групи 8.0534-1-з
спеціальності 053 Психологія
освітньої програми: 053 Психологія
Бикова Анастасія Романівна
Керівник: д. психол. н., професор кафедри психології Ткалич М.Г.
Рецензент: д. психол. н., професор кафедри психології Клопота Є. А.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма 053 Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____
к.психол.н., доцент. Н.О. Губа
«____»_____2025 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ
Биковій Анастасії Романівні

1. Тема роботи Гендерні відмінності у типах прив’язаності в особистих стосунках
керівник роботи Ткалич М.Г. д.психол.н., професор кафедри психології
затверджені наказом ЗНУ від «02» 10 2025 року № 1393-с
2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: здійснити теоретичний аналіз концепції прив’язаності; провести теоретичний аналіз класифікації стилів батьківського виховання; експериментально дослідити типи прив’язаності дорослих виявити їх гендерні відмінності, дослідити стилі виховання респондентів, досвід яких вони мали від своїх батьків у дитинстві, виявити особливості взаємозв'язку між типами прив’язаності та стилями виховання.
5. Перелік графічного матеріалу: 12 таблиць.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання Видав	Завдання прийняв
Вступ	Ткалич М.Г., професор		
Розділ 1	Ткалич М.Г., професор		
Розділ 2	Ткалич М.Г., професор		
Розділ 3	Ткалич М.Г., професор		
Висновки	Ткалич М.Г., професор		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень –лютий 2025 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2025 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень-травень 2025 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	липень 2025 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	червень -серпень 2025 р.	Виконано
6	Написання висновків	вересень 2025 р.	Виконано
7	Передзахист	жовтень 2025 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	листопад 2025 р.	Виконано

Студент _____ А. Р. Бикова

Керівник роботи _____ М. Г. Ткалич

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Г. В. Коваль

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 40 сторінок, 12 таблиць, 41 джерело, 3 додатків.

Об'єкт дослідження: типи прив’язаностей українців.

Предмет дослідження: гендерні відмінності у типах прив’язаності та їх взаємозв’язок зі стилями батьківського виховання, як отриманого досвіду в дитинстві.

Мета дослідження: визначити відсоткове співвідношення та виявити гендерні відмінності у типах прив'язаності дорослих українців, встановити їх взаємозв'язок із стилями батьківського виховання.

Гіпотези дослідження: в українців переважаючим тип прив’язаності є ненадійний; жінки мають переважно тривожний тип прив'язаності, чоловіки уникаючий; демократичний та ліберальний стилі, частіше сприяють надійній прив'язаності, а авторитарний та індиферентний до ненадійної; авторитарний стиль виховання сприяє уникаючим патернам, а індиферентний – тривожним.

Методи дослідження: теоретичні: теоретико-методологічний аналіз, класифікація й систематизація наукових джерел; емпіричні: анкета учасника, опитувальник типів прив’язаності.

Наукова новизна полягає в тому, що в українському науковому просторі наразі відсутні дослідження, які б виявляли відсоткове співвідношення типів прив’язаності саме серед українців. Тому використання інформації про типи прив'язаності базується на іноземних вибірках, наукова новизна заключається у дослідженні українського контексту не тільки типів прив’язаності, а і гендерних відмінностей. А також у виявлені взаємозв'язків зі стилями виховання.

Галузь використання: для подальших наукових досліджень, використання результатів у практичній психології, психотерапії, освітніх програмах.

ТИПИ ПРИВ’ЯЗАНОСТІ, НАДІЙНА ПРИВ’ЯЗАНІСТЬ, НЕНАДІЙНА ПРИВ’ЯЗАНІСТЬ, СТИЛІ ВИХОВАННЯ.

SUMMARY

Bykova A.R. Gender differences in attachment types in personal relationships

The qualifying work consists of Introduction, 3 Chapters, Conclusion, References (41 items, 36 of foreign origin), 3 appendix on 7 pages. The qualifying work volume is 51 pages long, 40 of them – main text. There are 12 tables.

The qualifying work gives theoretical review and describes empirical research on adult attachment types and their relationship to parenting styles. The master's thesis consists of three chapters, each devoted to a separate aspect of the research: the theoretical foundations of attachment typology and parenting styles, the methodology of empirical research, and the analysis of the results obtained regarding gender differences and the influence of parenting practices on the formation of attachment types.

The research object: types of attachment among Ukrainians.

The research subject: gender differences in attachment types and their correlation with parenting styles as experienced in childhood.

The research goal: to determine the percentage ratio and identify gender differences in the types of attachment of adult Ukrainians, to establish their interrelation with parenting styles.

Chapter 1 «Theoretical analysis of the problem of attachment types and parenting styles» provides theoretical analysis of the concepts of attachment and its types in psychology, consideration of the main theoretical principles and classification of parenting styles.

In the Chapter 2 «Methodology for researching attachment types and parenting styles» explains the design and methods of research. Determines methods for collecting and analysing data, creates a plan for collecting data, interpreting it and further analysing it in accordance with hypotheses.

Chapter 3 «Analysis of empirical research» presents the sample, questionnaire results, confirmation or refutation of hypotheses, additional patterns observed during the analysis, and indicates prospects for further research.

Key words: types of attachment, secure attachment, insecure attachment, parenting styles.

ЗМІСТ

ВСТУП 8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ТИПІВ ПРИВ'ЯЗАНОСТЕЙ ТА СТИЛІВ ВИХОВАННЯ 10

1.1. Поняття прив'язаності та її типів у психології 10

1.2. Теоретичне обґрунтування типології прив'язаності 13

1.3. Стилі батьківського виховання у психології. Теоретичні підходи класифікації стилів виховання 16

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТИПІВ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ТА СТИЛІВ ВИХОВАННЯ 19

2.1. Вибір методів збору даних 19

2.2. План збору та аналіз даних 22

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ 25

3.1. Аналіз типів прив'язаності у дорослому віці 25

3.2. Гендерні відмінності у типах прив'язаності 27

3.3. Взаємозв'язок стилів виховання та типів прив'язаності 29

ВИСНОВКИ 36

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 41

ДОДАТКИ 45

ВСТУП

Актуальність дослідження пояснюється тим, що типи прив'язаності впливають на якість всіх видів стосунків, здатність налагоджувати близькі зв'язки та підтримувати психологічне благополуччя – тож є важливою темою для вивчення. Особливого значення цій темі додає український контекст: воєнні події, соціальні та культурні зміни можуть додавати специфічні відмінності у результатах і у співвідношенні самих типів прив'язаностей, і їх взаємозв’язок зі стилями виховання. А оскільки більшість даних по цій темі базуються на іноземних вибірках, то вивчення саме українських дорослих є актуальним.

Об’єкт дослідження – типи прив’язаностей у дорослих.

Предмет дослідження – гендерні відмінності у типах прив’язаності та їх взаємозв’язок зі стилями батьківського виховання, отриманого в дитинстві.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити гендерні відмінності у типах прив'язаності дорослих українців, встановити їх взаємозв'язок із стилями батьківського виховання.

Гіпотези:

1. Переважаючим типом прив’язаності є ненадійний;
2. Жінки мають переважно тривожний тип прив'язаності, чоловіки уникаючий;
3. Демократичний та ліберальний стилі, частіше сприяють надійній прив'язаності, а авторитарний та індиферентний до ненадійної;
4. Авторитарний стиль виховання сприяє уникаючим патернам, а індиферентний – тривожним.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз понять прив'язаності та її типів у психології.
2. Розглянути основні теоретичні засади та класифікацію стилей батьківського виховання.

3. Емпірично дослідити гендерні відмінності у типах прив'язаності та дослідити стилі виховання, які мали дорослі респонденти в своєму дитинстві.

4. Виявити взаємозв'язок між типами прив'язаності та стилями виховання.

Методи дослідження: теоретичні: теоретико-методологічний аналіз, класифікація й систематизація наукових джерел; емпіричні: анкета учасника, опитувальник типів прив’язаності («Самооцінка генералізованого типу прив’язаності» (Bartholomew, 1991, в україномовній адаптації М. Казанжи, Ю. Вторнікова, 2022), анкета батьківського стилю виховання, опитувальник структури стосунків («Структура стосунків» (Fraley, 2011, в україномовній адаптації М. Казанжи, Ю. Вторнікова, 2022)).

Практична значущість полягає в тому, що результати цього дослідження можуть стати основою подальшого вивчення взаємозв'язків між впливом батьківського стилю виховання та формування прив'язаності вже у дорослої людини. Також дане дослідження відкриває можливості для розробки інформаційних матеріалів, практичних рекомендацій, профілактичних і корекційних програм, спрямованих на підвищення частки надійних стилів прив’язаності, покращення сімейних та партнерських стосунків, усвідомленого батьківства.

Надійність та вірогідність результатів дослідження забезпечувались методологічним обґрунтуванням вихідних положень; використанням методів, адекватних меті та завданням дослідження.

Структура кваліфікаційної роботи магістра. Складається зі вступу, 3 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 41 найменувань і додатків на 7 сторінках. Загальний обсяг основного тексту – 40 сторінок. Робота містить 12 таблиць.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ТИПІВ ПРИВ'ЯЗАНОСТЕЙ ТА СТИЛІВ ВИХОВАННЯ

1.1 Поняття прив'язаності та її типів у психології

Поняття прив'язаності є фундаментальним у стосунках будь-якого виду, а на її типологію спираються дитяча психологія, сімейна психологія, емоційно-фокусована терапія та багато інших психотерапевтичних направлень. Цитуючи британського психіатра та психоаналітика Джона Боулбі «Прив'язаність – це стійкий емоційний зв'язок між дитиною та її первинним опікуном» [1, 194]. У своїх роботах він описував, що «прив'язаність є первинною вродженою потребою людини, яка не залежить від харчування» [2, 361]. Та про те, що «функція первинного опікуна полягає у створенні безпечного середовища для дитини, та забезпечення її виживання»[1, 179].

Таким чином було звернено увагу, що дитина має необхідність в матері (первинному опікуні) не тільки через потребу в харчуванні та виживанні, а і тому що має потребу у безпечному середовищі, як фізичному так і психологічному.

Наступниця Мері Ейнсворт писала про «використання матері як надійної бази, з якої можна досліджувати світ, і як притулку, до якого можна повернутися, коли з'являється тривога» [3, 774]. Дослідниця у своїх роботах на тему прив'язаності довела, що прив'язаність між матір'ю та дитиною впливає на поведінку дитини та поглибила розуміння сенсу емоційної складової у ній.

У розумінні зв'язку прив'язаності Джон Боулбі наголошував на монотропії, що первинна прив'язаність спрямовувалося переважно до однієї фігури і мало певну ієрархічну характеристику [1]. В подальших

дослідженнях науковці виявили, що дитина може мати кілька фігур прив’язаності, і що ними можуть бути не тільки біологічні батьки, а й інші значущі дорослі (Shaffer, Emerson, 1964; Ainsworth, 1967). А вже в дорослому віці фігурами прив’язаності стають інші близькі люди, наприклад романтичні партнери чи друзі [37].

Згодом проводилися дослідження, які підкреслювали вплив прив’язаності на подальше життя людини. До прикладу проводили нейробіологічне дослідження, в якому вивели, що якість ранніх відносин впливає на розвиток префронтальної кори та лімбічної системи [5]. В іншому дослідженні було викладено, що «<...> надійна прив'язаність у молодому дорослому віці є сильним предиктором життєвої задоволеності у 30 років» [6, 1562].

Про вплив досвіду ранньої прив’язаності на доросле життя також описував Джон Боулбі у ключовому понятті «внутрішніх робочих моделей». За цією концепцією внутрішні моделі формуються на основі раннього досвіду взаємодії з фігурами прив’язаності та визначають ставлення дитини до себе, до інших, і як наслідок впливають на все подальше життя. Таким чином, у дитини, що мала надійну базу прив’язаності, базові потреби переважно задовільнялися – формується позитивна інтерпретація себе, інших людей – як надійних, а світ – як безпечний. Якщо дитина не мала безпечну базу, а отримувала в більшості досвід відкидання, на її потреби не реагували, поведінка значущих дорослих була непередбачуваною – формується негативна інтерпретація себе, інших людей – як ненадійних, світ – як небезпечний. Згодом цю концепцію удосконалили у вигляді чотирьох категорій, де перетиналися позитивне і негативне ставлення до себе та до інших [7].

Британська клінічна психологиня Сью Джонсон у своїх роботах пише, що надійна база (надійна прив’язаність) формується за трьох компонентів: доступність, чутливість і залученість [4]. Якщо ці компоненти не реалізовуються, це сприяє формуванню не надійної прив’язаності у дитини.

Отже загально типи прив’язаності поділяються на надійний (один в своїй категорії, його ще називають безпечним), а всі інші вважаються не надійними. Ейнсворт вивела перші три типи: безпосередньо надійний, і два які належать до не надійних, це тривожно-амбівалентний (він же тривожний, надмірно залучений, тривожно-залучений, стурбований), та уникаючий (також вживають уникаюче-відсторонений, дистанційований, тривожно-уникаючий) [9]. Згодом ще було виведено четвертий тип – дезорганізований, як окрема категорія для дітей, поведінка яких не вкладалася в попередні три типи (Main, Solomon, 1986), цей тип характеризувався відсутністю когерентної стратегії поведінки [10].

Отже пояснення типів прив’язаності, за трактуванням внутрішніх робочих моделей [8]:

- Надійний – позитивний погляд і на себе, і на інших.
- Тривожний – негативне уявлення про себе та позитивне про інших.
- Уникаючий – позитивна модель себе та негативна модель іншого
- Дезорганізований – негативно ставиться і до себе, і до інших.

У книзі «Handbook of Attachment» детальніше розкривають характеристику типів прив’язаності. В систематичному огляді йдеться про те, що маючи надійну прив’язаність людина відчуває себе безпечно у стосунках, може відкрито виражати емоції, просити про підтримку і надавати її. Тривожна прив’язаність характеризується сильним бажанням близькості, страхом втрати прихильності, сумнівами щодо важливості себе для партнера. Дорослі уникаючого типу часто дистанціюються, надають перевагу автономії, мають труднощі в зближенні. Дезорганізований поєднує риси тривожної та уникаючої прив’язаності, для нього характерні суперечливі реакції, амбівалентність. Може виникати у середовищі, де значуща фігура прив’язаності одночасно є джерелом безпеки та страху, де простір для дитини стає непередбачуваним, виховання непослідовне, а в пережитому досвіді є травматичні взаємодії [11].

Не дивлячись на те, що базові потреби теорії прив’язаності вважаються універсальними, науковці вивели, що культурний контекст також впливає на те, як ці потреби проявляються, задовільняються, та варіюються за поширеністю (Кроненберг, 1988). Наприклад у західних культурах суспільство більше орієнтоване на індивідуалізм, де цінується автономія та незалежність, що показує більший відсоток уникаючої прив’язаності, ніж наприклад у східних культурах орієнтованих на колективізм де цінується взаємозалежність.

Тут доцільно зацитувати Боулбі «надійна прив'язаність сприяє автономії, а не перешкоджає їй» [12, 11]. Таким чином прив’язаність не дорівнює залежності, скоріше навпаки надійна прив’язаність можлива завдяки автономії.

Отже прив’язаність є потребою, що зумовлена і біологічно, і психологічно. Тому функція первинного опікуна полягає в тому, щоб створити умови для безпеки і виживання дитини, не тільки фізично, а і емоційно, через доступність, чутливість та залученість. Дитина може мати кілька значущих фігур прив’язаності, які змінюються з дорослішанням. А сам досвід прив’язаності в дитинстві впливає на розвиток префронтальної кори, лімбічної системи, задоволеності подальшим життям. А також на всі подальші стосунки, через внутрішні робочі моделі – уявлення про себе, інших та світ. Виділяють чотири основні типи прив’язаності – надійний, тривожний, уникаючий та дезорганізований. Культурний аспект впливає на розуміння потреб прив’язаності.

1.2 Теоретичне обґрунтування типології прив’язаності

Теорія прив’язаності почалася з виходу Боулбі за рамки психоаналітичної теорії зв’язку дитини і матері, в якій інтерпритувалася потреба цього зв’язку в першу чергу для задоволення біологічних потреб, а любові як вторинної потреби [1]. В підкріплення теорії стали дослідження

Конрада Лоренца про імпринтинг у птахів, де йшлося про те, що пташенята починають слідувати за рухомим об’єктом, котрий побачили вперше, вважаючи його своєю мамою [13]. Також вніс свій вклад експеримент Гаррі Харлоу “Природа любові” [14], де дитинчата мавпочок обирали дротяну модель мами без їжі, але замотану в м’яку тканину, аніж дротяну модель мами з їжею. Боулбі вивів в своїх подальших роботах прив’язаність, як психологічний і емоційний зв'язок, який встановлюється між дитиною та її опікуном, та надає відчуття безпеки і захисту у світі [1].

Далі важливий внесок зробила Мері Ейнсворт провівши стандартизовану лабораторну процедуру “Дивна ситуація”, де оцінювала реакцію немовляти на: розлуку зі своєю мамою, поведінку з незнайомцем за відсутності мами, та реакцію при її поверненні. Саме на основі цих спостережень вона і виділила три перші стилі прив’язаності (надійний, тривожний, уникаючий). Надійні переживали, коли мама йшла, уникали незнайомця коли залишалися наодинці, виражали позитивні емоції, коли мама поверталася, а в її присутності ставилися до незнайомця доброзичливо. Про тривожних дітей Ейнсворт описувала, що вони демонстрували велику тривогу при розлуці, але не могли заспокоїтися при возз'єднанні з мамою [15]. А уникаючих, цитуючи за авторкою “<...> діти демонструють незалежність, яка є захисною стратегією<...>” [15, 57]. При цьому надійних було 65-70% дітей, тривожних 15-20%, уникаючих 20-25%.

Наступні дослідники (Hazan, Shaver, 1987) перенесли ці категорії на дорослі романтичні стосунки, стверджуючи, що романтична закоханість функціонально подібна до прив’язаності немовляти до опікуна. Та вперше застосували типи прив’язаності до дорослих [16].

Вони вивели три системи у романтичних стосунках: безпосередньо систему прив’язаності, що містить потребу в безпеці та підтримці, систему піклування та систему розмноження.

В їх дослідженні типи прив’язаності у дорослих отримали такі відсотки: надійний 56%, тривожний 19%, уникаючий 25%. Тут ми вже

бачимо, що по ранжуванню типи мають схожий порядок з тими, що були у дітей в дослідженні Ейнсворт [16; 38].

Сью Джонсон в своїх роботах писала про те, що романтичні стосунки дорослих функціонують як система прив'язаності [17]. І звертала особливу увагу, на те, що коли партнер є емоційно доступним, чутливим до потреб та активно захопленим у стосунки, формується надійна прив'язаність [18].

Далі в контексті прив’язаності дорослих Кім Бартолом’ю та Леонард Горовіц розробили чотиривимірну модель, що спиралася на внутрішні робочі моделі – негативне і позитивне уявлення про себе, і про інших (Bartholomew , Horowitz, 1991). Інтеграція внутрішніх моделей утворює чотири типи прив’язаності, де надійний це про комфорт і від близькості, і від автономії; тривожний має велику потребу у прийнятті та страх відкидання; уникаючий заперечує важливість близьких стосунків і стверджує важливість незалежності. Та дезорганізований, що має прагнення близькості одночасно зі страхом перед нею [19]. При цьому дезорганізований в дослідженнях зазвичай був на рівні 5-15%, [10].

В продовженні дослідження типів прив’язаності дорослих науковці (Fraley, Waller, Brennan, Clark, Shaver, 1998) розробили двовимірну модель, яка спиралася на уникнення прив’язаності, і тривожність прив’язаності. Уникнення прив'язаності виражає ступінь дискомфорту зближуватися, витримувати близькість. Тривожність показує ступінь хвилювання щодо досяжності партнера та страху бути покинутим. Перетинаючись ці осі утворюють чотири типи прив’язаності: безпечний (низька тривожність, низьке уникнення), тривожний (висока тривожність, низьке уникнення), уникаючий (низька тривожність, високе уникнення), дезорганізований (висока тривожність, високе уникнення) [20].

Отже теорія прив’язаності вийшла з розбіжності психоаналітичного розуміння потреб дитини як виключно фізичних, доводячи що дитина має не менше потребу у любові. Передумовам для цього розуміння стали дослідження Конрада Лоренца про імпринтинг у птахів, та Гаррі Харлоу

“Природа любові”. Мері Ейнсворт зробила лабороторний експеремент “Дивна ситуація”, де спостерігали за поведінкою дітей при розлуці з мамою, з незнайомцем і при поверненні мами. Завдяки чому вивела перші три типи прив’язаності – надійний, тривожний, уникаючий. В продовження Хейзен і Шайвер перенесли дитячу типологію на романтичні стосунки дорослих. Наступні науковці інтерпретували типи прив’язаності за чотиривимірною та двовимірною моделлю, де вивели четвертий тип – дезорганізований.

1.3 Стилі батьківського виховання у психології. Теоретичні підходи класифікації стилів виховання

У стилях виховання, яким віддають перевагу батьки, відображаються їх установки, очікування та способи взаємодії з дітьми. Американська психологиня Діана Баумрінд визначала стилі виховання як комплекс батьківських стратегій поведінки, що характеризуються різним рівнем вимогливості та підтримки (Баумрінд, 1966), і запропонувала типологію стилів відповідно цим рівням.

За класифікацією Баумрінд, вимір підтримки – це рівень емоційної підтримки, прийняття та чутливості до потреб дитини. А вимір вимогливості – це рівень вимог, встановлених кордонів, правил та моніторинг поведінки. В перетині цих вимірів психологиня спершу виділила три стилі виховання: авторитетний, він же демократичний (висока вимогливість, висока підтримка), авторитарний (висока вимогливість, низька підтримка), поблажливий, він же ліберальний (низька вимогливість, висока підтримка).

Демократичний (авторитетний) стиль характеризується тим, що батьки, або ті хто виконує їх роль, встановлюють чіткі правила та межі, пояснюючи логіку правил. Залучають дитину до участі в обговоренні сімейних справ та надають дитині свободу в рамках встановлених меж. Є емоційно доступними та визнають емоції дитини. Батьки встановлюють високі, але реалістичні очікування, які відповідають віковим можливостям дитини [21].

Про вплив цього стилю Баурмінд писала, що “діти авторитетних батьків виявляють найкращі показники психосоціального розвитку” [22, 62]. Діти з таких сімей мають більш сприятливі умови, для формування адекватної самооцінки, розвитку самоконтролю та саморегуляції, навичок взаємодії з іншими, та меншу схильність до тривожних, депресивних розладів, проблем з агресією. У підлітковому віці менш схильні до ризикованої поведінки та мають кращу комунікацію з однолітками [23; 24].

На противагу батьки авторитарного стилю встановлюють більш жорсткі правила і межі, де дитині немає місця для самопрояву та свободи в цих межах. Батьки вимагають підкорення, не пояснюючи логіку, чому саме так, а покарання є основним методом дисципліни. Емоційні потреби дитини ігнорують або знецінюють, та очікують від неї конформної поведінки [25]. Також на противагу демократичного стилю, діти авторитарних батьків часто демонструють нижчу самооцінку, менше впевнені у власних судженнях, що в результаті може формувати як пасивну поведінку і звичку підкорення, так і навпаки агресивну поведінку як реакцію на контроль. Більш схильні до тривожності та депресії, їм важко ідентифікувати і виражати свої потреби та власну думку [26; 27; 28].

Батьки ліберального стилю проявляють багато любові, емоційної підтримки, прийняття, та разом з тим не встановлюють достатніх меж та правил. Дозволяють дитині самій регулювати свою поведінку, навіть якщо за віком дитина не може сама оцінити доцільність своїх дій та передбачити наслідки. Такі батьки часто уникають конфронтації з дитиною, обирають роль друга, аніж батьківської фігури [25]. Як наслідок діти ліберальних батьків часто зіштовхуються з труднощами саморегуляції, можуть бути егоцентричними, часто емоційно лабільні, а поведінка імпульсивна. Не дивлячись на отримання великого об’єму любові, такі діти все одно часто мають високий рівень тривоги, адже відсутня структура виховання, звідки виникає непередбачувана поведінка дорослих, що на базовому рівні сигналізує очікувати на небезпеку [26; 27].

Далі класифікацію виховання було розширено Елізабет Маккобі та Джоном Мартіном. Вони представили стилі виховання у вигляді двовимірної моделі, де на перетині і з'явився раніше не згаданий стиль індиферентний – з низькою вимогливістю і низькою підтримкою [29]. Батьки цього стилю виховання емоційно відсторонені, не встановлюють меж, не надають емоційної підтримки, тож загалом мало залучені в життя дитини. У легших формах це може відбуватися як догляд за дитиною переважно на рівні біологічних потреб, де батьки залишаються емоційно недоступними, зануреними в себе, не звертають уваги на досягнення та труднощі дитини. У важчих формах такої взаємодії говорять про неглект, коли навіть базові потреби дитини не задовільняються. Діти таких батьків мають нижчі результати самооцінки, академічних знань, навичок комунікативної взаємодії. І високий рівень випадків тривожності, депресії, агресії, девіантної поведінки [23]. Дослідження демонструють, що індиферентний стиль виховання демонструє найменші результати щодо розвитку дитину в усіх сферах [29].

Варто також уточнити про вплив історичного, соціального та культурного контексту, що в одній культурі може розглядатися як дисфункція, в іншій може бути нормативним. Наприклад в дослідженнях що стосуються азійських дітей розкривають принцип високої вимогливості і «тренування», не як про емоційний холод та завищений контроль, а як про турботу та нормативне тренування [30]. Такі нюанси звісно не виключають базові принципи про послідовність виховання, емоційну підтримку, чутливість до потреб дитини і неприпустимість насилля.

Отже класично стилі виховання поділяються на 4 типи: демократичний, ліберальний, авторитарний, індиферентний, що побудовані на двох вимірах – підтримки та вимогливості. Демократичний стиль показує найкращі результати в психофізичному розвитку дітей, індиферентний – найменші. Різні стилі виховання впливають на самооцінку дитини, її схильність до тривоги та депресії, саморегуляції, навички комунікації з іншими. Культурні, соціальні, історичні аспекти впливають на розуміння стилів виховання суспільством і їх відповідно.

РОЗДІЛ 2
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТИПІВ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ТА СТИЛІВ ВИХОВАННЯ

2.1 Вибір методів збору даних

У роботі використовуються такі емпіричні методи: анкета учасника, опитувальник типів прив'язаності («Самооцінка генералізованого типу прив'язаності» (Bartholomew, 1991, в україномовній адаптації М. Казанжи, Ю. Вторнікова, 2022), анкета батьківського стилю виховання, опитувальник структури стосунків («Структура стосунків» (Fraley, 2011, в україномовній адаптації М. Казанжи, Ю. Вторнікова, 2022) [8].

Обрано проводити опитування онлайн, за допомогою загального анкетування і частково ретроспективного, двух стандартизованих методик. Аналіз даних враховував можливість їх порівняння, та виявлення взаємозв'язку між ними, з таких міркувань:

- теорія прив'язаності в своїй основі постулює зв'язок між раннім досвідом взаємодії з батьками, як значущими фігурами, та з патернами прив'язаності в дорослому віці, що дозволяє робити аналіз взаємозв'язку цих двох вимірів, враховуючи статистичну значущість;
- ретроспективний характер оцінки батьківського стилю виховання, можливий на основі спогадів про дитинство;
- онлайн опитування дозволяє охопити більшу вибірку респондентів, що важливо для якіснішого порівняння та співставлення з гіпотезами;
- обрані методики узгоджуються з тенденцією досліджень прив'язаності в дорослому віці, де переважають опитувальні методи самозвіту (Mikulincer, Shaver, 2007) [20; 31].

В цьому дослідженні, що зосереджується на визначенні співвідношення типів прив’язаності та їх зв’язку зі стилями виховання обрані анкети і опитувальники допомагають різносторонньо оцінити аспекти прив’язаності, включаючи тип, що домінує, рівні уникнення та тривожності близькості у стосунках з різними об'єктами прив’язаності. При інтерпретації результатів важливо враховувати обмеження методу, як наприклад ретроспективний характер оцінки стилю виховання. Також, те що з одного боку тестування зберігало анонімність, і могло сприяти чесним відповідям, особливо про негативний досвід, з іншого боку – люди схильні обирати соціально бажані варіанти відповідей та узгоджувати уявлення про себе та інших [8].

Також з недоліків враховуємо, що тестування онлайн не може повноцінно оцінити всі індивідуальні фактори, що впливають на формування прив’язаності. Як наприклад наявність травматичного досвіду, виявлення прямого зв’язку з культурним контекстом – подальші дослідження на ці теми могли б розкрити глибші взаємозв’язки.

Задля зведення до мінімуму впливу недоліків було описано інструкцію, що узгоджувалася з усіма питаннями в опитуванні та мало однозначність трактування. Наприклад, враховуючи, що у респондентів в дитинстві фігурами прив’язаності могли бути не батьки, можна було вказати хто виконував їх роль і в подальшому опитуванні відповідно замінювати для себе про кого буде відповідь. Також обмеження на один варіант відповіді, де йшлося про типи прив’язаності, з додатковою шкалою для звіряння даних. А в стилях виховання навпаки була можливість обрати декілька варіантів, для точнішого вибору, а сама анкета має широке пояснення кожного стилю, для кращого розуміння та полегшення вибору.

Детальніше щодо самого опитування – візуально воно складалося з 4 сторінок, де на першій були соціально-демографічні дані (стать, вік, ким виховувалися). З другої сторінки починалися опитувальники.

Отже у роботі використані методики на тему прив’язаності: «Самооцінка генералізованого типу прив’язаності» (Bartholomew, 1991) і «Структура стосунків» (Fraley, 2011), взяті з україномовної адаптації комплексу діагностики прив'язаності особистості, авторками якої є Марія Казанжи та Юлія Вторнікова [8].

В основі методики «Самооцінка генералізованого типу прив’язаності» (Bartholomew, 1991) лежить чотиривимірна модель: позитивне та негативне ставлення про себе, та про інших. За методикою визначаєтьмя домінуючий тип прив’язаності дорослого (надійний, тривожний, уникаючий та дезорганізований), що дозволяє перевірити 1 і 2 гіпотезу цієї роботи.

Методика складається з двох частин. В першій респондент має прочитати чотири описи типів прив’язаності і обрати той, який характеризує його найбільше. Друга частина – оцінити ступінь самовідповідності цим же описам по шкалі від 1 до 7, де 1 – повністю не згоден, 7 – повністю згоден. Повний текст методики у Додатку А.

Тип прив’язаності визначався в пріоритеті по найбільшому балу в шкалі. Якщо два або більше типів мають однаковий максимальний бал, то далі необхідно звірити з першою відповіддю, де треба було самостійно обрати тип за описом. Якщо один з найбільших балів на шкалі співпадає з першої відповіддю – визначається саме цей тип прив’язаності. Якщо самостійний вибір не співпадає з жодним типом з найбільшим балом – відповідь не зараховується і відноситься до змішаного типу, який надалі не досліджується в гіпотезах цієї роботи. Якщо є одна найбільша відповідь по шкалі, навіть якщо вона не співпадає з самостійним вибором – визначається тип, що за шкалою.

Дана методика є найбільш поширеною в практиці досліджень типів прив’язаності у дорослих. (Ravitz et al., 2010) [32].

Методика «Структура стосунків» (Fraley, 2011) – розкриває двовимірну модель прив'язаності, а саме патерни уникнення та тривожності прив'язаності в стосунках. Вона складається з 9 питань, які повторюються окремо до

чотирьох об’єктів прив'язаності: мами, батька, романтичного партнера і близького друга. Питання 1-6 визначають шкалу уникнення, при цьому 1-4 є зворотніми, питання 7, 8, 9 визначають шкалу тривожності, варіанти відповіді на кожне з тверджень “так” або “ні”. Дана методика дозволяє перевірити четврету гіпотезу даної роботи. Повний текст методики у Додатку В.

Анкета батьківського стилю виховання була взята з наукової роботи Плахотіної Лілії (2024), де авторка проводила її апробацію [33]. Анкета розроблена на основі типології Baumrind, 1966; Maccoby & Martin, 1983 та містить детальний опис чотирьох стилів виховання – демократичного, авторитарного, ліберального та індиферентного. Респонденти мають змогу обирати один або кілька стилів виховання, які, як вони згадують були в їх дитинстві. Повний текст методики у Додатку Б.

2.2 План збору та аналіз даних

Збір даних заплановано через поширення опитування в Google-формі, участь анонімна, всі відповіді фіксуються в електронному вигляді з прив’язкою до Excel-таблиці, в якій за допомогою функцій планується аналіз отриманих даних та статистичний розрахунок.

Початок заповнення опитувальника визначається, як добровільна інформована згода респондента на участь. Кожній відповіді присвоюється унікальний номер, персональні дані не збираються.

Цільовими респондентами є дорослі люди віком від 18 років. Критерії виключення з вибірки: не повні відповіді, відповіді не на всі обов’язкові питання, однотипні відповіді, нереалістичні комбінації.

За гіпотезами передбачено такий аналіз даних:

– визначення частотного розподілу типів прив’язаності серед дорослих респондентів;

– аналіз гендерних відмінностей у представленості різних типів прив’язаності;

– аналіз взаємозв’язку між стилями виховання та типами прив’язаності.

Починаючи з першої методики «Самооцінка генералізованого типу прив’язаності» (Bartholomew, 1991) необхідно визначити типи прив’язаності кожного респондента, перевести їх у кількісні та відсоткові значення для подальшої перевірки першої гіпотези, що переважаючим типом прив’язаності серед українців є ненадійний. Для цього необхідно провести аналіз типів прив’язаності, з розрахунку відсотків надійного типу та ненадійних типів разом (уникаючих, тривожних, дезорганізованих). Гіпотеза вважається підтвердженою, якщо частина ненадійних типів становитиме більше 50% вибірки, результат висвітлюється описовою статистикою.

Для другої гіпотези, що жінки мають переважно тривожний тип прив’язаності, а чоловіки – уникаючий використовується таблиця результатів з першої методики, з дотриманням розділення за статями. Наступний крок, це розрахувати частотні розподіли типів прив’язаності окремо для чоловіків та жінок через критерій χ^2 Пірсона. Гіпотеза підтверджується або спростовується в залежності від показника статистично значущих відмінностей.

У третій гіпотезі, що демократичний та ліберальний стилі виховання частіше сприяють надійній прив’язаності, а авторитарний та індиферентний – ненадійній, спочатку аналізується результат анкети батьківського стилю виховання (Плахотіна Л., 2024) [33]. Критерії таблиці – типи прив’язаності та стилі виховання. Для перевірки статистичної значущості зв'язку застосовується критерій χ^2 Пірсона. Гіпотеза вважається підтвердженою, якщо відсоток надійної прив'язаності статистично значуще вищий при демократичному та ліберальному стилях, ніж при авторитарному та індиферентному.

Для перевірки 4 гіпотези, чи дійсно авторитарний стиль виховання сприяє уникаючим патернам, а індиферентний – тривожним, спершу

необхідно вивести результати методики «Структура стосунків» (Fraley, 2011). Наступний крок провести порівняння середніх показників генералізованого уникнення та тривожності з групою респондентів, що в цих же відповідях вказали авторитарний та ліберальний стиль виховання.

Отже, у другому розділі детально описано які саме методи для емпіричної частини використовуються, та в чому заключається їх зміст. Обґрунтовано обрані методи, проаналізовані переваги та недоліки формату. Описаний план аналізу даних відповідно обраних методик та гіпотез.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Аналіз типів прив’язаності у дорослому віці

Перед початком аналізу розглянемо характеристику вибірки (табл. 3.1): 614 респондентів, з них 536 жінок (87,3%) та 78 чоловіків (12,7%). Бачимо, наявну диспропорцію між статями, що враховувалася при інтерпретації результатів. Вибірка представлена респондентами українцями, що обумовлено україномовною версією опитування та каналами його розповсюдження. 188 респондентів віком 18-25 років, 245 респондентів віком 26-35 років, 71 респондент віком 36-59 років.

Таблиця 3.1 – Характеристика вибірки

Стать	Кількість (n)	Відсоток (%)
Жіноча	536	87,3%
Чоловіча	78	12,7%
Разом	614	100%

У цій роботі для аналізу даних використовувався Microsoft Excel. Загалом було сформульовано 4 гіпотези, для перевірки яких застосовувалися методи статистичної обробки.

Гіпотеза 1: переважаючим типом прив’язаності є ненадійний.

Рахуючи результати методики «Самооцінка генералізованого типу прив’язаності» (Bartholomew, 1991), отримуємо показники типів прив’язаності по статям, що буде зручно для подальших обчислень (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Результати типів прив’язаності по статям

Група типу	Тип прив’язаності	Жінки	%	Чоловіки	%	Разом
Надійні	Надійний	147	27,43%	31	39,74%	178
Ненадійні	Тривожний	95	17,72%	15	19,23%	110
	Уникаючий	96	17,91%	18	23,08%	114
	Дезорганізований	198	36,94%	14	17,95%	212
	Разом	536		78		614

Спостерігається високий відсоток дезорганізованого типу, на відміну від показників, які наводяться в літературі по іноземним дослідженням типів прив’язаності. Тут повертаємося до історичного, соціологічного та культурного контексту українців, що може впливати на цей результат в порівнянні з іноземними дослідженнями. Надійний тип прив'язаності виявився другим за поширеністю серед жінок (27,43%), та першим за поширеністю серед чоловіків (39,74%), що буде детальніше розглянуто у підрозділі 3.2.

Для даної гіпотези об’єднуємо кількісні результати чоловіків та жінок, а типи прив'язаності групуємо на надійні та ненадійні (сумували результати по типам: тривожний, уникаючий та дезорганізований), (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Типи прив’язаності по 2 групам та всім респондентам

Група типу	Кількість (n)	%
Надійні	178	29%
Ненадійні	436	71%
Разом	614	100%

Аналіз демонструє, що ненадійна прив’язаність становить 71%, що суттєво перевищує надійну прив’язаність на 42%. Що у підсумку підтверджує гіпотезу, що переважаючим типом прив'язаності у українців є ненадійний.

3.2 Гендерні відмінності у типах прив’язаності

Гіпотеза 2: жінки мають переважно тривожний тип прив'язаності, чоловіки уникаючий. Для перевірки даної гіпотези було проведено порівняльний аналіз розподілу типів прив'язаності між жінками (n=536) та чоловіками (n=78). Результати наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Розподіл типів прив’язаності за статями

Тип прив’язаності	Жінки	%	Чоловіки	%	Разом
Надійний	147	27,43%	31	39,74%	178
Тривожний	95	17,72%	15	19,23%	110
Уникаючий	96	17,91%	18	23,08%	114
Дезорганізований	198	36,94%	14	17,95%	212
Разом	536		78		614

У жінок частіше зустрічається дезорганізований тип (36,4%). Далі йде надійний тип (27,43%), а уникаючий (17,91%) і тривожний (17,72%) становлять майже однакову частину з усієї сукупності. В ранжуванні усіх типів тривожний є найменш поширеним.

У чоловіків частіше зустрічається надійний тип прив'язаності (39,74%). Далі за ранжуванням уникаючий тип (23,08%) і тривожний (19,23%). Найменшу чатсину становить дезорганізований тип (17,95%).

Для перевірки статистичної значущості зв'язку між статтю та типом прив'язаності було застосовано критерій χ^2 Пірсона, прораховані очікувані частоти (табл. 3.5), та здійснена статистична перевірка (табл. 3.6)

Таблиця 3.5 – Очікувані частоти типів прив’язаності за статями

Очікувані частоти	Жінки	Чоловіки
Надійний	155,39	22,61
Тривожний	96,03	13,97
Уникаючий	99,52	14,48
Дезорганізований	185,07	26,9

Таблиця 3.6 – Статистична перевірка типів прив’язаності за статями

Компоненти x2	Жінки	Чоловіки
Надійний	0,45	3,11
Тривожний	0,01	0,08
Уникаючий	0,12	0,85
Дезорганізований	0,90	6,21
Розрахунки	x2=	7,11
	df=	3
	p-value	0,07

Результат показує, що статистично значущих відмінностей між жінками та чоловіками у розподілі типів прив'язаності не виявлено ($p = 0,07 > 0,05$). Таким чином гіпотеза про те, що жінки мають переважно тривожний тип прив'язаності, а чоловіки уникаючий, не підтверджується.

Виявлені патерни, що найбільша відмінність результатів саме у дезорганізованому типі: у жінок він зустрічається на 18,99 % частіше, ніж у чоловіків (36,94% проти 17,95%).

Тривожний тип має приблизно однакову поширеність в обох статях (різниця лише 1,51 п.п.), що спростовує гіпотезу про його переважання у жінок. Уникаючий тип дещо частіше зустрічається у чоловіків, що частково узгоджується з очікуваннями в гіпотезі про маскулінну норму емоційної дистанційованості, але не є домінуючим типом для чоловіків.

Отже гіпотезу спростовано, у жінок не переважає тривожний тип, у чоловіків не переважає уникаючий тип прив’язаності. Відсутність статистично значущих відмінностей p = 0,07, що означає 7% вірогідність, що виявлені результати є випадковими, достатньо близько до загальноприйнятої межі в 5 % (p = 0,05). Таким чином статистично не можемо повністю стверджувати що результат об’єктивний, але точно можемо сказати, що є тенденція, яка вказує на близькість до цього. При більшій вибірці чоловіків ці відмінності могли б досягти статистичної значущості, що є перспективним для подальших досліджень.

3.3 Взаємозв’язок стилів виховання та типів прив’язаності

Гіпотеза 3: демократичний та ліберальний стилі виховання, частіше сприяють надійній прив'язаності, а авторитарний та індиферентний до ненадійної.

В цьому аналізі враховані відповіді лише тих респондентів, хто обирав один стиль виховання для обох батьків, що забезпечує чистоту експерименту та уникнення змішаних впливів різних стилів. Тому відбулася зміна вибірки, в якій жінок 208 респондентів, чоловіків 43 респондента, що разом становить кількість 251 респондент. (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Зведенні дані стилів виховання з типами прив’язаності

	Тип прив’язаності							
	Надійні		**Ненадійні**					
Стиль виховання	**A жінки**	**A чоловіки**	**B жінки**	**B чоловіки**	**C жінки**	**C чоловіки**	**D жінки**	**D чоловіки**
Авторитарний	34	7	17	7	20	4	31	4
Ліберальний	17	6	5	2	14	3	14	0
Демократичний	16	3	4	1	5	1	9	0
Індиферентний	3	2	3	1	6	0	10	2
Всього	88		40		53		70	
			163					

Для перевірки гіпотези було проаналізовано окремі дані за стилями виховання та типами прив'язаності, де A – надійний тип, B – тривожний, C – уникаючий, D – дезорганізований. Наступним кроком для зручності було перегрупування даних по дві категорії – надійні та ненадійні типи прив’язаності, стилі виховання демократичний та ліберальний, авторитарний та індиферентний (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Згруповані дані по стилям виховання та типам прив’язаності

	Надійні	**Ненадійні**	**Разом**	**% Надійні**	**% Ненадійні**
Демократичний та ліберальний	42	58	100	42,00%	58,00%
Авторитарний та індиферентний	46	105	151	30,46%	69,54%
Разом	88	163	251	35,06%	64,94%

Для подальшої статистичної перевірки гіпотези зводимо дані, що згрупували (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Зведені показники згрупованих даних по стилям виховання та типам прив’язаності

	Надійні	**Ненадійні**
Демократичний та ліберальний	42	58
Авторитарний та індиферентний	46	105

Для перевірки статистичної значущості зв'язку застосовано критерій χ^2 Пірсона, спершу пораховуємо очікувані частоти, за тим і значущысть отриманих даних (табл. 3.10, 3.11).

Таблиця 3.10 – Очікувані частоти груп прив’язаності до груп стилів виховання

Очікувані частоти	**Надійні**	**Ненадійні**
Демократичний та ліберальний	35,06	64,94
Авторитарний та індиферентний	52,94	98,06

Таблиця 3.11 – Статистична перевірка співвіднесення груп прив’язаності до груп стилів виховання

Компоненти x2	**Надійні**	**Ненадійні**
Демократичний та ліберальний	1,37	0,74
Авторитарний та індиферентний	0,91	0,49
Розрахунки	x2=	3,52
	df=	1,00
	p-value	0,06

Результат p-value = 0,06 означає, що зв'язок між групами стилів виховання та типами прив'язаності є на межі статистичної значущості, оскільки показник достатньо близько до загальноприйнятої межі (p = 0,05). Таким чином статистично не можемо повністю стверджувати що результат об’єктивний, але точно можемо сказати, що є тенденція, яка вказує на близькість до цього.

При цьому з описового аналізу даних бачимо патерни, що при демократичному та ліберальному стилях виховання частка надійної прив’язаності становить 42%, що на 11,54% вище, ніж при авторитарному та індиферентному.

У висновку гіпотеза підтверджується описово і разом з тим знаходиться на межі статистичної значущості (p = 0,06). Тож ми не можемо ствердно дати відповідь, що гіпотеза підтверджується, але виявляємо що існує тенденція сприяння демократичного та ліберальних стилів до надійної прив’язаності, а авторитарного і індиферентного до ненадійної. Те, що навіть при сприятливих стилях виховання 58% респондентів мають ненадійну прив'язаність, вказує на велику кількість факторів, що впливають на формування прив'язаності і це що є перспективним для подальших досліджень.

Гіпотеза 4: авторитарний стиль виховання сприяє уникаючим патернам, а індиферентний – тривожним.

Для цієї гіпотези прораховуємо результати методики «Структура стосунків» (Fraley, 2011), яка дозволяє визначити уникнення прив'язаності та тривожність прив'язаності окремо до чотирьох об'єктів прив'язаності та отримати усереднений генералізований результат. А також для даної гіпотези обрано вибірку, де респонденти обирали авторитарний або індиферентний стиль виховання, отриманий в дитинстві, як узгоджений в сім'ї (табл. 3.12).

Таблиця 3.12 – Зведення даних про уникнення та тривожність прив'язаності з авторитарним та ліберальним стилем виховання

Авторитарний стиль (n=138)						**Різниця Авторитарний**
Об'єкт прив'язаності	**Уникнення (0-6)**	**% М**	**Тривожність (0-3)**	**% М**		**Уникнення > Тривожність**
Мама	3,96	65,94%	0,33	11,11%		
Тато	4,66	77,66%	0,50	16,67%		
Партнер	1,17	19,57%	1,07	35,51%		
Друг	1,56	25,97%	0,64	21,26%		
Усереднено	3,96	47,28%	0,63	21,14%		26,15%
Індиферентний стиль (n=32)						**Різниця Індиферентний**
Об'єкт прив'язаності	**Уникнення (0-6)**	**% М**	**Тривожність (0-3)**	**% М**		**Уникнення > Тривожність**
Мама	4,16	69,27%	0,66	21,88%		
Тато	4,97	82,81%	0,97	32,29%		
Партнер	1,63	27,08%	1,47	48,96%		
Друг	1,72	28,65%	1,22	40,63%		
Усереднено	3,12	51,95%	1,08	35,94%		16,02%

За аналізом даних бачимо, що в авторитарному стилі дійсно є переважання уникнення над тривожністю і різниця становить де 26,15%. Ця частина гіпотези підтверджується. При цьому в індиферентний стилі також

уникнення переважає над тривожністю з різницею 16,02%. Ця частина гіпотези не підтверджується, оскільки очікувалося, що при індиферентному стилі переважатиме тривожність.

Але є патер, що при індиферентному стилі виховання рівень тривожності прив'язаності вищий, ніж при авторитарному, що частково має узгодження з очікуванням в гіпотезі про те що байдужіть та відсторонення сприятимуть більшій тривожності. Те, що при індиферентному стилі спостерігається вища тривожність прив'язаності ніж при авторитарному, але при цьому між уникненням і тривожністю переважає тривожність – може вказувати на яскраво виражений змішаний тип прив'язаності. Або дезорганізований. Якщо повернутися до таблиці 3.7, в ній бачимо, що в авторитарному та індиферентному стилях виховання в ненадійній прив'язаності дезорганізований тип зустрічається більше ніж інші. У жінок авторитарний та індиферентний стилі мають кількісний показник 41, на противагу демократичному та ліберальному 23. У чоловіків авторитарний та індиферентний стилі кількісний показник 6, в той час як демократичний та ліберальний 0. Що разом виходить в кількості 47 проти 29. Виявлені закономірності можна застосувати для подальших наукових досліджень.

За об'єктами прив'язаності наявні переважаючі патерни уникнення саме до тата усереднений результат по вибірці – 77,66%, при авторитарному та 82,81% при індиферентному. А найвищі показники тривожності демонструються до партнера 33,51% при авторитарному стилі виховання і 48,96% при індиферентному.

Отже, гіпотеза частково підтверджується. Авторитарний стиль виховання має сприяння до уникнення прив'язаності. І не підтверджується про сприяння індиферентного стилю тривожності прив'язаності, при цьому має значно вищий рівень тривожності в порівнянні з авторитарним стилем.У підсумку несприятливі стилі виховання формують різні співвідношення уникнення та тривожності, але обидва призводять до переважання уникнення близькості.

У висновку до третього розділу проведено аналіз емпіричного дослідження з висвітленням результатів. Вибірка склала 614 респондентів, з них 536 жінок та 78 чоловіків, віком від 18 до 59 років.

Перша гіпотеза про переважання ненадійного типу прив'язаності підтверджена повністю. Результати показали, що 71% респондентів мають ненадійні типи прив'язаності (тривожний, уникаючий або дезорганізований), що на 42% перевищує надійну прив'язаність (29%). Особливо високим виявився відсоток дезорганізованого типу прив'язаності, що може бути пов'язано з історичним, соціологічним та культурним контекстом українського суспільства.

Друга гіпотеза про гендерні відмінності у типах прив'язаності не підтверджена. Очікування, що жінки матимуть переважно тривожний тип, а чоловіки уникаючий, не отримали статистичного значущих відмінностей ($\chi^2 = 7,11$, df = 3, p = 0,07). При цьому виявлені патерни, що у жінок найчастіше зустрічається дезорганізований тип (36,94%), у чоловіків – надійний (39,74%). Враховуючи виявлену тенденцію до відмінностей (p = 0,07 близьке до загальноприйнятого значення p = 0,05), при більшій вибірці чоловіків ці відмінності могли б досягнути статистичної значущості, що є є перспективним для подальших досліджень.

Третя гіпотеза про зв'язок стилів виховання з типами прив'язаності підтверджена описово, але знаходиться на межі статистичної значущості ($\chi^2 = 3,52$, df = 1, p = 0,06). При демократичному та ліберальному стилях виховання частка надійної прив'язаності становить 42%, що на 11,54% вище, ніж при авторитарному та індиферентному (30,46%). Виявлена тенденція вказує, що демократичний та ліберальний стилі виховання дійсно сприяють формуванню надійної прив'язаності, та навіть при них 58% респондентів мають ненадійну прив'язаність, що свідчить про вплив багатьох інших факторів, що потребує подальшого дослідження.

Четверта гіпотеза про специфічні патерни прив'язаності при різних стилях виховання підтверджена частково. Авторитарний стиль виховання

дійсно сприяє уникненню прив'язаності (різниця між уникненням та тривожністю становить 26,15%). Разом з тим індиферентний стиль також показує переважання уникнення над тривожністю (на 16,02%), хоча рівень тривожності при ньому вищий порівняно з авторитарним. Це може вказувати на формування змішаного або дезорганізованого типу прив'язаності при індиферентному стилі. Також виявлено, що найвищі показники уникнення стосуються тата, а найвища тривожність проявляється у стосунках з партнером.

Узагальнюючи результати, отриманні дані підтверджують вплив стилів виховання на формування типів прив'язаності в дорослому віці та виявляють специфічні особливості прив'язаності в українській вибірці. Виявлені закономірності можна порівняти з аналогічними міжнародними дослідженнями, що відкриває для української вибірки. перспективи для визначення соціокультурних особливостей.

ВИСНОВКИ

У даній роботі досліджено типи прив'язаності дорослих українців, їх гендерні особливості та взаємозв'язок зі стилями батьківського виховання, отриманими в дитинстві. Проведений теоретичний аналіз та емпіричне дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки.

Теоретичний аналіз показав, що прив'язаність є фундаментальною біологічної і психологічною потребою людини, що формується в ранньому дитинстві через взаємодію з первинними опікунами. Теорія прив'язаності вийшла за межі психоаналітичного розуміння потреб дитини виключно як фізіологічних, доводячи важливість емоційного зв'язку та любові. Дослідження Конрада Лоренца про імпринтинг та Гаррі Харлоу «Природа любові" стали передумовами для розвитку теорії прив'язаності Джоном Боулбі. Експеримент Мері Ейнсворт «Дивна ситуація" дозволив вивести три основні типи прив'язаності (надійний, тривожний, уникаючий), які згодом були перенесені на романтичні стосунки дорослих Хейзеном і Шейвером, а подальші дослідження виявили четвертий тип прив’язаності – дезорганізований.

Прив'язаність впливає на розвиток префронтальної кори та лімбічної системи, формує внутрішні робочі моделі – уявлення про себе, інших та світ, які визначають патерни поведінки в близьких стосунках протягом усього життя. Функція значущої фігури прив’язаності полягає у створенні умов для фізичної та емоційної безпеки через доступність, чутливість та залученість. Дитина може мати кілька значущих фігур прив'язаності, які змінюються з дорослішанням.

Стилі батьківського виховання класично поділяють на чотири типи – демократичний, ліберальний, авторитарний та індиферентний, що спираються на два виміри – підтримки та вимогливості. Демократичний стиль показує найвищі результати в психофізичному розвитку дітей, а

індиферентний – найнищі. Різні стилі виховання впливають на самооцінку дитини, схильність до тривоги та депресії, навички саморегуляції та комунікації. Культурні, соціальні та історичні аспекти суттєво впливають на розуміння та інтерпретацію стилів виховання в різних суспільствах.

Для емпіричного дослідження використано україномовні адаптації опитувальників (М. Казанжи та Ю. Вторнікової): «Самооцінка генералізованого типу прив'язаності" (Bartholomew, 1991) для визначення чотирьох типів прив'язаності, опитувальник «Структура стосунків" (Fraley, 2011) для вимірювання уникнення та тривожності прив'язаності. Та анкета батьківського стилю виховання для ретроспективної оцінки. Детально описано план аналізу даних відповідно до обраних методик та сформульованих гіпотез.

Емпіричне дослідження має вибірку 614 дорослих українців віком 18-59 років (536 жінок, 78 чоловіків). Підтверджено першу гіпотезу про переважання ненадійного типу прив'язаності у дорослих українців. Результати показали, що 71% респондентів мають ненадійні типи прив'язаності, що на 42% перевищує надійну. Особливо високим виявився відсоток дезорганізованого типу прив'язаності, що може бути специфічною особливістю українського суспільства. Що ймовірно зумовлено наслідками історичних та міжпоколіннєвих травм, соціально-економічною нестабільністю, воєнниими подіями та культурними особливостями, що відкриває перспективи для наступних досліджень на виявлення особливостей та впливів факторів для української вибірки.

Друга гіпотеза про гендерні відмінності не підтверджена статистично ($p = 0,07$). Очікування, що жінки матимуть переважно тривожний тип, а чоловіки уникаючий, спростовано. При цьому у жінок переважає дезорганізований тип (36,94%), що на 18,99% частіше, ніж у чоловіків (17,95%). Це може вказувати на те, що жінки більш вразливі до формування дезорганізованої прив'язаності через соціальні чи біологічні фактори, більш схильні усвідомлювати та визнавати амбівалентність і суперечливість у

стосунках. Враховуючи тенденцію до відмінностей (p = 0,07) є доцільність в подальших дослідженнях як саме соціальні та культурні фактори диференційовано впливають на формування прив'язаності. Надійний тип частіше зустрічається у чоловіків (39,74% проти 27,43%), що може відображати як реальні відмінності, так і особливості самосприйняття: чоловіки можуть бути менш схильними визнавати труднощі у стосунках через гендерні стереотипи про «емоційну стійкість" та «незалежність". Тривожний тип має приблизно однакову поширеність у обох статей (різниця лише 1,51%), що повністю спростовує гіпотезу про його переважання у жінок.

Третя гіпотеза підтверджена описово і знаходиться на межі статистичної значущості (p = 0,06). При демократичному та ліберальному стилях виховання частка надійної прив'язаності становить 42%, що на 11,54% вище, ніж при авторитарному та індиферентному (30,46%). Виявлено тенденцію, що демократичний та ліберальний стилі виховання сприяють формуванню надійної прив'язаності, а авторитарний та індиферентний – ненадійної. При цьому навіть при демократичному та ліберальному стилях 58% респондентів мають ненадійну прив'язаність, що вказує на велику кількість факторів, що впливають на формування прив'язаності, наприклад темперамент дитини, травматичний досвід, якість емоційного зв'язку з батьками, стосунки між батьками, соціальне оточення тощо, що має перспективу у наступних дослідженнях.

Четверта гіпотеза підтверджена частково. Авторитарний стиль виховання дійсно сприяє уникненню прив'язаності (переважання уникнення над тривожністю на 26,15%). Та індиферентний стиль, не підтвердив очікування щодо сприяння тривожності прив’язаності, і також демонструє переважання уникнення над тривожністю (на 16,02%). Хоча рівень тривожності при ньому вищий порівняно з авторитарним (35,94% проти 21,14%). Це може вказувати на формування змішаного дезорганізованого типу прив'язаності при індиферентному стилі, що підтверджується високою

частотою дезорганізованого типу при несприятливих стилях виховання (47 випадків проти 23 при сприятливих). Виявлено, що найвищі показники уникнення стосуються тата, а найвища тривожність проявляється у стосунках з романтичним партнером, що вказує на різну динаміку прив'язаності залежно від об'єкта стосунків.

Результати дослідження показують наявність взаємозв’язку між стилями виховання та формуванням типів прив’язаності, при цьому визначають що багато факторів мають вплив на цей зв’язок у дорослому віці. Високий рівень дезорганізованої прив'язаності та не підтвердження очікуваних патернів в гіпотезах вказують на необхідність врахування додаткових факторів при розумінні формування прив'язаності у дорослому віці. Виявлені закономірності можуть бути застосовані для подальших наукових досліджень иа визначення культурних особливостей або універсальності зв'язків між вихованням та прив'язаністю.

Обмеження дослідження включають диспропорцію вибірки (87,3% жінок), використання методів самозвіту, які можуть містити суб'єктивні викривлення та бажання узгодженості з суспільними очікуваннями, ретроспективну оцінку стилів виховання. Для перевірки гіпотез взаємозв’язків зі стилями виховання аналізувалися лише респонденти з узгодженим стилем виховання обох батьків, що зменшило вибірку.

Отримані результати можуть стати основою для розробки інформаційних матеріалів, практичних рекомендацій, профілактичних і корекційних програм, спрямованих на підвищення частки надійних типів прив'язаності, покращення сімейних та партнерських стосунків, розвиток усвідомленого батьківства. Розуміння зв'язку між стилями виховання та типами прив'язаності може бути використане в психологічному консультуванні сімей, підготовці майбутніх батьків, психотерапевтичній роботі з дорослими, які мають труднощі в побудові близьких стосунків.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні вибірки чоловіків, дослідженні впливу змішаних стилів виховання, аналізі

додаткових факторів формування прив'язаності та вивченні культурної специфіки прив'язаності в українському контексті з урахуванням історичної травми та сучасних викликів, розробці та апробації програм корекції ненадійної прив'язаності у дорослому віці.

Отже, проведене дослідження підтверджує значущість ранніх стосунків з батьками та стилів виховання для формування типів прив'язаності, що визначають патерни близьких стосунків у дорослому віці. Виявлена висока поширеність ненадійних типів прив'язаності в українській вибірці, особливо дезорганізованого типу, що потребує подальшого вивчення з урахуванням соціокультурного та історичного контексту, а також практичної роботи спрямованої на покращення емоційного добробуту та розвиток здорових міжособистісних стосунків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bowlby J. Attachment and Loss: Attachment. New York : Basic Books. 1969. Vol. 1. 480 c.

2. Bowlby J. The nature of the child's tie to his mother. *International Journal of Psycho-Analysis.* 1958. P. 350-373.

3. Mary D. Salter Ainsworth. Patterns Of Infant-Mother Attachments: Antecedents And Effects On Development, 1985. P. 791.

4. Johnson S. M. Hold Me Tight: Seven Conversations for a Lifetime of Love. New York : Little, Brown, 2008. P. 320.

5. Schore A. N. Effects of a secure attachment relationship on right brain development. *Infant Mental Health Journal, 22*. 2001. P. 7-66.

6. Blake J. A., Thomas H. J., Pelecanos A. M., Najman J. M., Scott J. G. Attachment in young adults and life satisfaction at age 30. *Applied Research in Quality of Life*, 19. 2024. P. 1549-1568.

7. Bretherton I., Munholland K. A. Internal working models in attachment relationships. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment*. New York : Guilford Press. P. 89-111.

8. Казанжи М., Вторнікова Ю. Україномовна адаптація комплексу методик діагностики прив'язаності особистості. *Science and Education.* 2022. №4. С. 41-48.

9. Johnson S. M., Whiffen V.E. Attachment processes in couples and families. Part 1. New York : The Guildford Press. 2003. P. 194.

10. Main M., Solomon J. Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg et al. (Eds.), *Attachment in the Preschool Years*. P. 121-160.

11. Crowell J. A., Fraley R. C., Shaver P. R. Measurement of Adult Attachment. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. The Guilford Press. 2008. P. 599-634.

12. Bowlby J. *A* Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development. New York: Basic Books. New York : Basic Books. 1988. P. 188.

13. Lorenz K. King Solomon's Ring. London : Methuen. 1952. P. 202.

14. Harlow H. F. The Nature of Love. *American Psychologist*. 1958. Vol. 13. P. 673-685.

15. Ainsworth M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., Wall, S. Patterns of Attachment. *Hillsdale*, NJ : Erlbaum. 1978. P. 405.

16. Hazan C., Shaver P. Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 52(3). 1987. P. 511-524.

17. Johnson S. M. The Practice of Emotionally Focused Couple Therapy. New York : Brunner-Routledge. 2004. P. 332.

18. Greenberg L. S., Johnson S. M. Emotionally focused therapy for couples. 1988.

19. Bartholomew K., Horowitz L. M. Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 61(2). 1991. P. 226-244.

20. Brennan K. A., Clark C. L., Shaver P. R. Self-report measurement of adult attachment. In J. A. Simpson , W. S. Rholes (Eds.), *Attachment Theory and Close Relationships*. New York : Guilford Press.1998. P. 46-76.

21. Baumrind D. Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs.* 1967. P. 43-88.

22. Baumrind D. The influence of parenting style on adolescent competence. *Journal of Early Adolescence*. Vol. 11(1). 1991. P. 56-95.

23. Steinberg L. We know some things: Parent–adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence.* Vol. 11(1). 2001. P. 1-19.

24. Zhang W., Xu T., Li S., Yu Q., Zhu J., Sun S. Parenting styles and externalizing problem behaviors of preschoolers. *Frontiers in Psychology*. Vol. 16, 1433262. P. 8-9.

25. Baumrind D. Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*. Vol. 4(1, Pt. 2). 1971. P. 103.

26. Baumrind D. Parenting styles and adolescent competence. *Journal of Early Adolescence.* 1991. P. 56-95.

27. Lamborn S., Mounts N., Steinberg L., Dornbusch S. Patterns of competence and adjustment among adolescents. *Child Development*. 1991. P. 1049-1065.

28. Boivin M. A. Parenting styles and youth's externalizing and internalizing behaviors. *International Criminology.* 2024. Vol. 4. P. 7-9.

29. Maccoby E. E., Martin J. A. Socialization in the context of the family. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of Child Psychology.* Vol. 4. New York : Wiley. 1983. P. 101.

30. Chao R. K. Extending research on the consequences of parenting style for Chinese Americans. *Child Development*. 2001. Vol. 72, №6. P. 1832-1843.

31. Mikulincer M., Shaver P. R. Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change. New York : Guilford Press. 2007. 591 p.

32. Paula Ravitz, Robert Maunder, Jon Hunter, Bhadra Sthankiya, William Lancee. Adult attachment measures: A 25-year review. *Journal of Psychosomatic Research*. 2010. Vol. 69, №4. P. 419-432.

33. Плахотіна Л.В. Вплив батьківського стилю виховання на майбутній сценарій життя дитини : кваліф. робота магістра / спец. 053 «Психологія", Запоріжжя, 2024. 61 с.

34. Гречаник М. І. Соціально-психологічні аспекти прив'язаності індивіда. *Габітус*. 2025. Вип. 72. С. 66–71. DOI : https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.72.1.11

35. Джонсон С. Пригорни мене міцніше! 7 бесід про кохання тривалістю в життя. Київ : КСД, 2024. 288 с.

36. Крижановська З., Бабак К. Роль типу прив'язаності в сприйманні романтичних взаємин чоловіків та жінок. *Психологічні перспективи*. 2022. Вип. 39. С. 230–240. DOI : https://doi.org/10.29038/2227-1376-2022-39-kry

37. Fraley R. C., Shaver P. R. Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology.* 2000. Vol. 4, № 2. P. 132–154. DOI : https://doi.org/10.1037/1089-2680.4.2.132

38. Fraley R. C. Attachment in Adulthood: Recent Developments, Emerging Debates, and Future Directions. *Annual Review of Psychology*. 2019. Vol. 70, Iss. 1. P. 401–417. DOI : https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-102813

39. Hazan C., Shaver P. R. Deeper Into Attachment Theory. *Psychological Inquiry.* 2019. Vol. 5, Iss. 1. P. 68–79. DOI : https://doi.org/10.1207/s15327965pli0501_15

40. Schmitt D. P. The geographic distribution of Big Five personality traits: Patterns and profiles of human self-description across 56 nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology.* 2020. Vol. 38, № 2. P. 173–212.

40. Yang F., Oka T. The role of mindfulness and attachment security in facilitating resilience. *BMC Psychology*. 2022. Vol. 10, №1. P. 69. DOI : https://doi.org/10.1186/s40359-022-00777-x

ДОДАТКИ

Додаток А

Поставте помітку навпроти літери, що означає той стиль, який підходить вам найбільше або описує вас якнайкраще:

_____A. Мені приємно відчувати близькість та/або взаємозалежність: легко зближуватися з іншими людьми, відчувати свою залежність від них та їхню залежність від мене. Я рідко турбуюся про те, що мене можуть покинути або про те, що хтось може надто зблизитися зі мною.

_____B. Я дуже потребую близькості: мені здається, що люди не хочуть зближуватися зі мною так, як того хотілося б мені. Я часто турбуюся про те, чи справді мій партнер любить мене і чи хоче залишатися зі мною. Я хочу повністю злитися з іншою людиною, і це бажання часом відлякує людей.

_____C. Я можу обходитися без близьких емоцій них стосунків; мені важливо відчувати свою свободу і самодостатність, тому я волію ні від кого не залежати сам і не викликати залежність від мене в інших.

_____D. Мені нелегко зближуватись з іншими людьми. Я хочу цього, але мені важко повністю покладатися на людей і залежати від когось. Я боюся, що якщо дозволю собі довіритися іншій людині, вона може мене поранити чи вразити.

Оцініть, будь ласка, наскільки кожен із описаних стилів взаємовідносин відповідає Вашому за 7-бальною шкалою:

Стиль А

1	2	3	4	5	6	7
Повністю не згоден	Не згоден	Скоріше не згоден	Нейтральний	Скоріше згоден	Згоден	Повністю згоден

Стиль B

1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Повністю не згоден	Не згоден	Скоріше не згоден	Нейтральний	Скоріше згоден	Згоден	Повністю згоден

Стиль C

1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Повністю не згоден	Не згоден	Скоріше не згоден	Нейтральний	Скоріше згоден	Згоден	Повністю згоден

Стиль D

1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Повністю не згоден	Не згоден	Скоріше не згоден	Нейтральний	Скоріше згоден	Згоден	Повністю згоден

Додаток Б

1) Демократичний стиль виховання.

Батьки, які дотримуються демократичного стилю виховання, вважають за краще встановлювати з дитиною відносини на основі взаємоповаги та співпраці. Вони ставлять чіткі межі та очікування, але також активно залучають дитину до дискусій прийняття рішень, враховуючи її думку та почуття. Цей підхід сприяє розвитку незалежності, самостійності та самовпевненості у дитини.

Такі батьки дозволяють дітям приймати рішення самостійно, але якщо будуть бачити, що це рішення приведе до поганих наслідків, то ведуть розмову з дитиною і кажуть які саме можуть бути наслідки, після чого дитина все одно сама приймає рішення.

Ці батьки дозволяють дитині робити свої помилки, а не кажуть «Я тобі це забороняю тому що не хочу, щоб ти робив(ла) такі ж помилки, які робив(ла) я.

Фрази батьків, які притримуються демократичного стилю виховання:

1. «Що ти думаєш про це?"
2. «Давай вирішимо разом".
3. «Я ціную твою думку".
4. «Тобі важливо бути частиною цього рішення".
5. «Як ти вважаєш, які могли б бути наслідки твого вибору?"

Приклад ситуації у такій сім'ї: Коли потрібно вирішити, як провести сімейний вікенд, батьки обговорюють це з дитиною, враховуючи її побажання замість того, щоб сказати: «Сьогодні ми робимо оце, бо це сімейний день".

2) Авторитарний стиль виховання.

Авторитарний стиль виховання характеризується високим рівнем вимог та контролю з боку батьків, при цьому обговорення або заперечення з боку дитини майже не приймаються.

Батьки, які дотримуються цього стилю, зазвичай встановлюють строгі правила і очікують беззаперечного їх дотримання, мінімізуючи емоційну відкритість і діалог з дитиною.

Фрази батьків, які притримуються авторитарного стилю виховання:

1. «Тому що я так сказав(ла)".

2. «Це не обговорюється".

3. «Я не хочу чути заперечень".

4. «Поки ти під моїм дахом, ти будеш робити як я кажу".

5. «Ти зробиш так, бо я так вирішив".

Приклад ситуації у такій сім'ї: Дитині кажуть, що їй необхідно виконати всі домашні завдання до 19:00, без можливості обговорення або заперечення, незалежно від того, скільки часу це займе або як дитина почувається. Батьки не беруть до уваги пропозиції дитини про перерви або зміну графіка, наполягаючи на негайному виконанні їхніх вказівок.

3) Ліберальний стиль виховання.

Ліберальний стиль виховання характеризується високою толерантністю та мінімальними обмеженнями з боку батьків, які дозволяють дитині велику свободу вибору та самостійності у прийнятті рішень.

Батьки, які слідують цьому стилю, рідко встановлюють строгі правила або очікування і часто віддають перевагу відкритості та гнучкості у вихованні, вірячи, що дитина повинна досліджувати світ та вчитися на власному досвіді.

Фрази батьків, які притримуються ліберального стилю виховання:

1. «Роби, як тобі хочеться".

2. «Ти сам вирішуєш як зробити".

3. «Це твій вибір".

4. «Я підтримаю будь-яке твоє рішення".

5. «Якщо ти вважаєш, що це правильно, роби це".

Приклад ситуації у такій сім'ї: Дитині дозволяється самостійно вибирати, як проводити свій вільний час після школи, без конкретних вказівок або обмежень з боку батьків. Вона може вирішити, чи хоче вона займатися спортом, грати з друзями або просто відпочивати вдома, і цей вибір буде повністю прийнятий без додаткових питань або вимог.

4) Індиферентний (байдужий) стиль виховання.

Індиферентний стиль виховання відзначається мінімальною участю батьків у житті дитини та відсутністю емоційної підтримки.

Батьки, які демонструють цей стиль, часто ігнорують потреби дитини, не забезпечують належного нагляду або керівництва, що може призвести до відчуття відокремленості та ізоляції у дитини.

На перший погляд здається, що мова йде про бідні сім’ї та занедбаних дітей, але все частіше у наших реаліях батьки з головою поринають у свої справи, бізнеси та проблеми ,і забезпечуючи дітей безбідним життям, думають, що роблять краще, але зовсім забувають про емоційну складову відносин між дитиною та батьками.

Фрази батьків, які притримуються індиферентного стилю виховання:

1. «Роби, що хочеш, мені все одно".
2. «Не заважай мені".
3. «Сам(а) розберись. Я зайнятий(а)".
4. «Мені байдуже до твоїх проблем".
5. «Не чекай від мене допомоги".

Приклад ситуації у такій сім'ї: Коли дитина стикається з труднощами у школі, наприклад, з булінгом або низькими оцінками, вона не може розраховувати на підтримку або допомогу від батьків. Замість того, щоб обговорити ситуацію, шукати рішення або надати моральну підтримку, батьки залишають дитину саму вирішувати свої проблеми, що може посилити відчуття ізоляції та невпевненості в собі.

Виберіть один або декілька стилів, які, як ви вважаєте, використовувалися вашими батьками:

1) Демократичний стиль

2) Авторитарний стиль

3) Ліберальний стиль

4) Індиферентний (байдужий) стиль

Якщо дорослі мали різні стилі виховання, уточніть який саме стиль мав кожен з них?

Додаток В

Дайте відповіді на наступні запитання, окремо що стосується мами, батька (або відповідних значущих дорослих, яких ви вказали на початку опитування відповідно), романтичного/шлюбного партнера та найкращого друга ↓

A. Будь ласка, дайте відповіді на наступні запитання стосовно вашої матері.

B. Будь ласка, дайте відповіді на наступні запитання стосовно вашого батька.

C. Будь ласка, дайте відповіді на наступні запитання стосовно вашого романтичного чи шлюбного партнера. Примітка: якщо ви зараз не перебуваєте у стосунках, дайте відповіді на ці запитання стосовно колишнього партнера або стосунків, до яких ви прагнете.

D. Будь ласка, дайте відповіді на наступні запитання стосовно вашого найкращого друга.

Твердження	A	B	C	D
1. Мені допомагає звернутися до цієї людини у скрутний час.				
2. Я зазвичай обговорюю свої проблеми та хвилювання з цією людиною.				
3. Я можу поговорити з цією людиною про що завгодно.				
4. Мені легко залежати від цієї людини.				
5. Мені незручно відкриватися цій людині.				
6. Я вважаю за краще не показувати цій людині, що я відчуваю в глибині душі.				
7. Я часто хвилююся, що ця людина насправді байдужа до мене.				
8. Я боюся, що ця людина може залишити мене.				
9. Я переживаю, що ця людина не любитиме мене так сильно, як я його/її.				